

УРОКИ 9-10

УРОК: 9-10

ДАТА: 23.02.23

ГРУПА: 36

Тема: Складні випадки синтаксичного узгодження. Складні випадки синтаксичного керування.

Мета: активізувати знання студентів про словосполучення та речення, синтаксичні зв'язки в них, класифікацію речень за будовою; удосконалювати вміння визначати стилістичні особливості синтаксичних одиниць, аналізувати словосполучення і речення з погляду їх структури та комунікативного призначення; розвивати вміння доречно використовувати словосполучення і речення в усному і писемному мовленні; виховувати патріотизм, любов до рідного краю.

Очікувані результати:

студенти визначатимуть стилістичні особливості синтаксичних одиниць, намагатимуться аналізувати словосполучення і речення з погляду їх структури, комунікативного призначення, доречно використовувати в усному й писемному мовленні словосполучення і речення.

Обладнання: підручник, зошити, вправи, додатковий матеріал.

Тип заняття: узагальнення і систематизації вивченого.

ПЕРЕБІГ ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми й мети заняття

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок студентів

Складні випадки синтаксичного узгодження

Узгодження — тип підрядного зв'язку в словосполученні, коли форма залежного слова відповідає формі головного, тобто узгоджується з ним у роді, числі й відмінку.

Наприклад, у словосполученні *чорним шоколадом* залежне слово *чорним* вжито в орудному відмінку однини чоловічого роду, оскільки такі граматичні ознаки має головне слово *шоколадом*. Коли поєднують у словосполучення власні й загальні назви, то їх узгоджують (хоча й не завжди) у відмінку: *місто* (с. р.) *Київ* (ч. р.), *у місті Києві*, *містом Києвом*.

Треба узгоджувати відмінкові форми власної та загальної назви в поданих випадках.

фах, посада, звання і под. + відмінюване прізвище	<i>з композитором М. Леонтовичем, у співачки Катерини Бужинської, з міністром Петренком</i>
місто, село, річка + власна географічна назва	<i>у місті Львові, селом Петриківкою, за річкою Дніпром</i>
вулиця + власна назва жіночого роду	<i>будинок на вулиці Каштановій, АЛЕ: на вулиці Хрещатик (бо власна назва чоловічого роду)</i>

Отже, в обох реченнях вправи 1 неправильно узгоджені власні назви із загальними: *не на вулиці Лютеранська, а на вулиці Лютеранській, не міста Київ, а міста Києва.*

Не треба узгоджувати відмінкові форми власної та загальної назви в поданих випадках.

місто, село, річка + складна власна назва або власна назва в множині	<i>у місті Старий Самбір, біля села Зелений Гай, біля річки Сіверський Донець; у місті Чернівці, за селом Біївці</i>
озеро, канал, бухта, мис, острів, гора, пустеля, порт, станція, аул, кишлак, штат + власна назва	<i>готель біля гори Говерла, на острові Цейлон, адміністрація. штату Мічиган, біля озера Світязь, у пустелі Сахара</i>
завод, шахта, газета, повість + умовна власна назва	<i>аварія на шахті «Авангард», прохідна заводу «Маяк», на радіостанції «Промінь», кореспондент газети «Факти»</i>

планета, сузір'я, галактика + власна назва	<i>на планеті Юпітер, у сузір'ї Альтаїр, у галактиці Чумацький Шлях</i>
---	---

Лише в географічній літературі (науковий стиль) власні назви населених пунктів і річок зберігають називний відмінок: *у місті Дніпро, родом із села Березівка, довжина річки Дністер.*

Абревіатури узгоджують з дієсловами, зважаючи на рід стрижневого слова: *ООН заборонила (організація), ЄС дозволив (союз).*

Складні випадки синтаксичного керування

- *Спостереження*

Прочитайте діалог і виконайте завдання.

Юрій: «Чого твій син навчається в університеті?»

Лілія (з усмішкою): «Щоб майбутня робота була легка, але приносила багато грошей».

Юрій: «Я питаю не чому він навчається, а чого?»

Лілія (зроздатуванням): «Так я ж тобі вже сказала чого...»

А. Чому Лілія неправильно зрозуміла запитання Юрія?

Керування – синтаксичний зв'язок слів, при якому залежне слово має той відмінок, якого вимагає головне слово: *навчатися (чого?) музики, дякувати (кому?) вам.* Керування може бути **прийменниковим** (*чекати на друга*) і **безприйменниковим** (*вибирати олівці*). Порухення норм керування – ознака низької мовної культури.

Складні випадки синтаксичного керування

Модель керування	Приклад
відгук про...	<i>відгук про фільм (не на фільм)</i>
зазнавати (чого?)...	<i>зазнавати збитків (не збитки)</i>
сміятися з...	<i>сміятися з мене (не наді мною)</i>
знущатися з...	<i>знущатися з народу (не над народом)</i>
перетворюватися на...	<i>перетворюватися на щось (не в щось)</i>
враження від...	<i>враження від перегляду (не про перегляд)</i>
командувач (чого?)...	<i>командувач військ (не військами)</i>
завідувач (чого?)...	<i>завідувач кафедри (не кафедрою)</i>
дотримуватись (чого?)...	<i>дотримуватись правил (не правила)</i>
запізнитися через...	<i>запізнитися через затори (не із-за заторів)</i>
дякувати (кому?)...	<i>дякувати лікарю (не лікаря)</i>
вибачати (кому?)...	<i>вибачати братові (не брата)</i>
властивий (кому?)...	<i>властивий зайцям (не для зайців)</i>
притаманний (кому?)...	<i>притаманний дівчаткам (не для дівчаток)</i>
характерний для...	<i>характерний для спортсменів (не спортсменам)</i>
сповнений (чого?)...	<i>сповнений любові (не любов'ю)</i>
опановувати (що?)...	<i>опановувати техніку (не технікою)</i>
зраджувати (кого?)...	<i>зраджувати батьківщину (не батьківщині)</i>

навчатися (чого?)...	<i>навчатися мови (не мові)</i>
потребувати (чого?)...	<i>потребувати допомоги (не допомогу)</i>
набути (чого?)...	<i>набути досвіду (не досвід)</i>
хворий на...	<i>хворий на грип (не грипом)</i>
нехтувати (що?)...	<i>нехтувати поради (не порадами)</i>
ігнорувати (що?)...	<i>ігнорувати попередження (не попередженням)</i>
легковажити (що?)...	<i>легковажити доручення (не дорученням)</i>
запобігати (чому?)...	<i>запобігати хворобі (не хворобу)</i>
робити згідно з...	<i>робити згідно з вимогами (не згідно вимог)</i>
робити відповідно до...	<i>робити відповідно до вимог (не відповідно вимог)</i>
чекати близько... (про кількість)	<i>чекати близько години (не біля години)</i>

Іноді можливе варіативне керування:

- **радіти з ... і (чому?) ...:** радіти з перемоги й радіти перемозі;
- **багатий на ... і (чим?) ...:** багатий на копалини та багатий копалинами;
- **чекати на ... і (кого?) ...:** чекати на тебе й чекати тебе.

Якщо дієслово вжито із заперечною часткою **не**, то здебільшого воно вимагає від залежного слова **родового відмінка**, а не знахідного: *не звертати (чого?) уваги (не увагу), не мати (чого?) права (не право), не знаходити (чого?) слів (не слова)*.

V. Опрацювання навчального матеріалу

Вправа 1.

Утворіть і запишіть складні словосполучення за зразком.

Зразок. Під'їжджати до (місто Тернопіль) — під'їжджати до міста Тернополя.

Пишаюся (місто Горішні Плавні), засмагати біля (річка Прут), перейти (вулиця Зоологічна), побувати в (місто Мінеральні Води), долетіти до (планета Венера), піднятися на (гора Говерла), на березі (річка Дунай), працювати на (шахта «Антрацит»), під'їжджати до (станція Знам'янка), побувати в (аеропорт «Жуляни»), виробляти на (завод «Запоріжсталь»), запросити (співак Вакарчук), зупинитися біля (село Мала Воля), жити в (місто Луцьк), пишатися (місто Миколаїв), відпочивати на (озеро Байкал), виробляти в (штат Оклахома), зустрітися на (вулиця Хрещатик), кореспондент (газета «Буковина»), побувати в (село Нагуєвичі).

Вправа 2.

Відредагуйте й запишіть речення.

1. Проїжджаючи по вулиці Предславинська, ми помітили на прохідній заводу «Будгідроприладу» інженера Олександра Коваленко. 2. За містом Білою Церквою ми зупинилися перепочити на березі річки Рось. 3. На станції Шепетівці стояли півгодини, потім зупинилися в місті Вінниця, а в місті Чернівцях вийшли з потяга. 4. У штаті Аляска перемогли демократи, а в штаті Каліфорнії — республіканці. 5. За селом Зеленою Пущею ніч, на небі не видно сузір'я Стожарів, а біля річки Дніпра — тиша. 6. На горі Евересті небо можна

помацати руками, та й до планети Сатурна значно ближче. 7. Хочу побувати біля озера Вікторії, а про відвідини планети Меркурій навіть не мрію.

Вправа 3.

Утворіть словосполучення, знявши дужки.

Не вживати (заходи), дякувати (лікар), зазнавати (удари), завідувач (кафедра), додержувати (вимога), не усвідомлювати (провина), запобігати (перевтома), нехтувати (правило), легковажити (довіра), набути (навичка), потребувати (порятунок), сповнений (надія), вибачати (колега), опановувати (методика), зрадити (подруга).

Вправа 4.

Утворіть і запишіть словосполучення, вибравши потрібний прийменник і знявши дужки.

Перетворитися в/на (пар), чекати біля/близько (одинадцять), запізнитися із-за/через (негода), відгук на/про (вистава), сміятися над/з (друг), враження від/про (книжка), знущатися над/з (однокласник), працювати згідно/згідно з (графік).

VI. Рефлексія

VII. Домашнє завдання

- 1. Вивчити теоретичний матеріал за підручником.*
- 2. Виконати праву 7 (1) стор. 66 підручник Авраменко О.*

***Шановні студенти, прошу Вас додатися до мого акаунту marypopazova@gmail.com на платформу <https://classroom.google.com>
Код курсу: ptwevk2***

УВАГА!!!

ФОТО КОНСПЕКТІВ ЗАВАНТАЖУВАТИ У CLASSROOM